

Włodzimierz Olszewski

Uczelnia Jana Wyżykowskiego w Polkowicach

Czy i ile autonomii w małej „uczelni samorządowej”?

Wprowadzenie

Zagadnienie autonomii uczelni jest szczególnie ważne w dzisiejszych czasach, gdyż

zgromadzone przez stulecia doświadczenia wyraziście identyfikują autonomię uniwersytetu jako jeden z warunków koniecznych jego dobrego funkcjonowania. Także szybko przeobrażająca się współczesność, stawiająca coraz to nowe wyzwania przed dzisiejszym uniwersytetem, nie dostarcza istotnych argumentów podważających fundamentalną rolę autonomii tej ważnej instytucji życia publicznego (Marciniak, 2017, s. 35).

Jej kontynuowanie w dotychczasowym kształcie nie jest jednak sprawą łatwą. Przyczyny takiego stanu rzeczy nie leżą tylko w otoczeniu uczelni, lecz także często w niej samej. Jak zauważa Zbigniew Marciniak (2017, s. 35), „pewne niepokojące zjawiska, wskazujące na swoistą erozję autonomii następującą nie na skutek swoistej »inwazji« świata zewnętrznego, lecz będące skutkiem procesów zachodzących w systemie jako takim”.

Rozważając autonomię, warto zadać kilka ważkich pytań:

1. Uczelnia autonomiczna, czyli jaka?
2. Autonomia uczelni czy autonomia środowiska akademickiego? A może autonomia wspólnoty akademickiej?
3. Czy uczelnia może być w pełni autonomiczna?
4. Jakie czynniki budują, a jakie niszczą jej autonomię?
5. Jaki jest wpływ kultur obcych kulturze akademickiej na jej autonomię? Na ile winna być otwarta na te kultury (np. korporacyjną, biurokratyczną itp.)?
6. Na ile autonomia ma być uczelni dana, a na ile zdobyta (wypracowana)?
7. Na ile uczelnia i uczeni są uwikłani politycznie, biznesowo itd. i jaki to ma wpływ na autonomię?
8. Czy autonomia ma być jednakowa dla wszystkich – ma być elitarna czy egalitarna?

Katalog pytań nie jest zamknięty, ale już powyższe skłaniają do namysłu nad kondycją autonomii w ogóle, a uczelni i uczonych w dobie przemian społeczno-gospodarczych w szczególności; stały się też inspiracją do rozważań autonomii z perspektywy oddolnej badacza społeczności lokalnych – perspektywy małej „uczelni samorządowej”. W artykule

podejmuję próbę wskazania wpływu budowania relacji: uczelnia – władze samorządowe – biznes (gospodarka lokalna) – społeczność lokalna, które, jak mi się wydaje, mają kluczowe znaczenie dla budowania pozycji i roli uczelni w środowisku, a co za tym idzie, zdobywania autonomii nieformalnej, a także wyznaczania jej ram.

Swoje rozważania w części empirycznej opieram na przykładzie Uczelni Jana Wyżykowskiego w Polkowicach. Zaproponowane wnioski nie pretendują zatem do uogólnień, ale mają służyć jako pewien model praktyki, analizy przypadku, który z jednej strony ukazuje bogactwo i różnorodność rozwiązań w systemie, z drugiej zaś może być w niektórych aspektach ciekawy dla dużych uczelni państwowych. Rozmiar artykułu nie pozwala na wglębiecie się we wszystkie sformułowane pytania, a także na odpowiedź na nie, dlatego pozostaje otwarte pole badawcze, które będę próbował zgłębić.

Pojęcie autonomii i jej podział

Pojęcie autonomii wywodzi się z języka greckiego (samorząd) i oznacza „prawo jakiejś zbiorowości, np. narodu, miasta, instytucji, do samodzielnego rozstrzygnięcia swoich spraw wewnętrznych; samostanowienie” (Dubisz, 2003, s. 156). Autonomia składa się z dwóch członów: *auto* (z greck. *autós* – sam, własny) oraz *nomos* (gr. prawo) i mieści się w obszarze wolności. Biskup wileński Adam Stanisław Krasiński w słowniku synonimów przy słowie „autonomia” odsyła do wolności i wymienia tam: wolność, swobodę, niepodległość, niezawisłość, niezależność, autonomię, emancypację, udzielną i nietykalność. Definiuje ją następująco: „Wolność daje wyobrażenie przeciwne niewoli i najogólniej biorąc oznacza, że ktoś ma prawo chcieć czego lub nie chcieć. W ściślejszym znaczeniu jest to używanie praw sobie służących, tak że nikomu się na nie targnąć nie wolno” (Krasiński, 1885, s. 254).

Choć autonomia „to tworzenie prawa dla siebie, to rządzenie się własnymi prawami”, musimy pamiętać, że istnieją jej ograniczenia, gdyż autonomia „zakłada, uwzględnia, bierze pod uwagę” zgodność wewnętrznych przepisów z obowiązującym prawem. Mówi się o wyznaczaniu i normowaniu zakresu autonomii, a autonomiczny często nie jest podmiot, ale przedmiot decyzji. Taki tok myślenia skłania do pytania: czy istnieje pełna autonomia? „Mówimy, że bywa autonomia duża, mała, spora, znaczna, szeroka (...). Pytamy ile autonomii? Autonomia może być czymś ograniczonym, niepełnym (...). Autonomia bywa wyznaczona, uznawana, gwarantowana, przestrzegana, respektowana, ale i niepełna, ograniczona, znaczna, lecz mająca pewien zakres” (Bralczyk, 2017, s. 20).

W szerszym kontekście oznacza suwerenność, niezawisłość, niezależność, samorządność (całkowitą lub częściową) dotyczącą zarówno jednostek, jak i zbiorowości, czym wpisuje się w wartości i tradycje preferowane w cywilizacjach zachodnich. Jednym z kryteriów „odróżniających łacińską strefę kulturową od bizantyjskiej jest jej model liberalno-demokratycznego państwa, zapewniającego społeczeństwu i jednostce poszanowanie ich praw

obywatelskich i własności prywatnej” (Adamczyk, 2011, s. 148), a więc tworzących autonomię obywateli w ich relacjach z władzą państwową.

Ponadto jedną z osobliwości tego modelu jest autonomia elit, „która wyrażała się jednak przede wszystkim w ich prawie do nieskrępowanych badań, twórczości i realizacji własnych, w tym śmiałych pomysłów, niezależnie od nakazów religijnych, władzy świeckiej czy grup interesów” (Adamczyk, 2011, s. 151). Owa „autonomia elit, w tym akademickich, była w cywilizacji zachodniej zjawiskiem unikalnym w skali światowej” (Adamczyk, 2011, s. 151).

Przenosząc pojęcie autonomii na inne obszary aktywności społecznej, można dokonać jej różnicowania. Krótka analiza literatury przedmiotu pozwala na zróżnicowanie typologii autonomii. Według *Encyklopedii Zarządzania* można wyróżnić sześć typów autonomii: behawioralną, emocjonalną, poznawczo-ewaluacyjną, tożsamościową, instrumentalną i ekonomiczną (Gawor, b.d.).

Szczególnie rozumiana autonomia odnosi się do szkół wyższych, co znajduje swoje odzwierciedlenie w art. 70 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który brzmi: „Zapewnia się autonomię szkół wyższych na zasadach określonych w ustawie”.

Również w preambule Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce odnajdujemy zapis:

dostrzegając fundamentalną rolę nauki w tworzeniu cywilizacji, określa się zasady funkcjonowania szkolnictwa wyższego oraz prowadzenia działalności naukowej w oparciu o następujące pryncypia: obowiązkiem władzy publicznej jest tworzenie optymalnych warunków dla wolności badań naukowych i twórczości artystycznej, wolności nauczania oraz autonomii społeczności akademickiej (Ustawa, 2018).

Z kolei w art. 3 ust. 1: „Podstawą systemu szkolnictwa wyższego i nauki jest wolność nauczania, twórczości artystycznej, badań naukowych i ogłaszania ich wyników oraz autonomia uczelni” (Ustawa, 2018). Należy zauważyć, że w przedmiotowej ustawie jest mowa zarówno o autonomii uczelni, jak i o autonomii wspólnoty, co pozwala odnosić autonomię do struktury organizacyjnej i do kultury akademickiej.

Także w wielu dokumentach europejskich autonomia znajduje należne jej miejsce. Dla przykładu w Wielkiej Karcie Uniwersytetów Europejskich listę podstawowych zasad otwiera zapis:

Uniwersytet jest instytucją autonomiczną, wokół której koncentruje się życie społeczne, niezależnie od tego, w jaki sposób – ze względu na położenie geograficzne i tradycję historyczną – społeczeństwo jest zorganizowane; (...) Aby sprostać potrzebom otaczającego świata, realizowane na uniwersytecie badania naukowe i kształcenie muszą być – pod względem motywów ich realizacji oraz przekazywanych treści – wolne od wszelkich wpływów politycznych i uwarunkowań ekonomicznych (Magna Charta, 1988).

Deklaracja bolońska, czyli wspólna deklaracja europejskich ministrów edukacji zebranych w Bolonii 19 czerwca 1999 r., odwołuje się do budowania europejskiego obszaru szkol-

nictwa wyższego uznając, że „ma to ogromne znaczenie, biorąc pod uwagę, że niezależność i autonomia uniwersytetów gwarantują ciągle dostosowywanie systemów szkolnictwa wyższego i nauki do zmieniających się potrzeb, wymagań społeczeństwa oraz postępu wiedzy naukowej” (Deklaracja, 1999).

Celem zachodzących procesów integracyjnych w europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego nie jest standaryzacja, ale wypracowanie zasad współdziałania z uwzględnieniem zróżnicowania i autonomii poszczególnych państw i uczelni.

Z pojęciem autonomii ściśle związane są zróżnicowanie i deregulacja. Aby system szkolnictwa wyższego był kompletny, rozwojowy i efektywny, niezbędne jest jego zróżnicowanie, w którym

znajduje się miejsce dla wszystkich takich typów szkół wyższych [badawczych, dydaktycznych – W.O.], z ich zróżnicowanymi misjami, typami instytucjonalnymi, profilami, i każdy z tych typów powinien być traktowany jako równoprawny i korzystający z prestiżu wynikającego z dobrego jakościowo wypełnienia swojej roli, a nie jako jakaś „niższa”, część jakiejś hierarchii prestiżu (Banyś, 2017, s. 195).

I bardziej chodzi tu o zróżnicowanie poziome niż pionowe. Tymczasem mam wrażenie, że wielu badaczy chciałoby ograniczyć system do uniwersytetów i politechnik, najlepiej wielkomiejskich, pisząc: „w sytuacji gdy szkolnictwo wyższe w Polsce obejmuje już kilkaset instytucji, z których o wielu trzeba by powiedzieć: «tak zwanych wyższych uczelni», szczególnie ważne jest odróżnienie uniwersytetów od innych szkół wysokiego szczebla” (Sztompka, 2017, s. 29). To prawda, że boom w szkolnictwie wyższym spowodował jego stratyfikację i umasowienie, a co za tym idzie – nierzadko spadek jakości kształcenia, co prowadzi coraz częściej do podziału na uczelnie egalitarne i elitarne.

W odniesieniu do uniwersytetów autonomia może być:

- a) instytucjonalna – polegająca na prawie do uchwalenia statutu, powoływania i odwoływania organów jednoosobowych i kolegialnych, kształtowania własnej struktury organizacyjnej, doboru kadry naukowo-dydaktycznej i administracyjnej, a także nawiązywania różnego rodzaju porozumień;
- b) dydaktyczno-naukowa – uprawnienia uczelni do wyznaczania obszarów badań naukowych, ustalanie kierunków studiów i programów kształcenia, określenie kryteriów i trybu przyjmowania na studia, zasad weryfikowania wiedzy i umiejętności studentów, wydawanie państwowych dyplomów ukończenia studiów oraz nadawania tytułów i stopni naukowych;
- c) finansowa – rozumiana jako gwarancja integralności i majątku uczelni, dla której istnieje, zobowiązanie państwa do zapewnienia uczelniom publicznym środków finansowych niezbędnych do wykonania ich zadań, prawo prowadzenia działalności gospodarczej obok edukacyjnej i naukowej czy też prawo do przenoszenia niewykorzystanych środków publicznych na kolejny rok oraz prawo do zbywania aktywów (Stachowiak-Ku-dła, 2012).

Europejskie Stowarzyszenie Uniwersytetów (EUA) w swoim raporcie dotyczącym stanu autonomii uniwersytetów (EUA, 2017) w 29 europejskich systemach szkolnictwa wyższego w 2016 roku klasyfikuje autonomię według czterech wymiarów:

1. Niezależności organizacyjnej, tj. zdolności uniwersytetu do niezależnego określenia wewnętrznej organizacji i procesów decyzyjnych, dla której wyznaczyło siedem wskaźników: procedura wyboru rektora (zarządzającego uczelnią), kryteria wyboru (powoływania), odwoływanie, decydowanie o długości kadencji, decydujący głos w sprawie mianowania zewnętrznych członków w organach zarządzających, zdolność do decydowania o strukturach akademickich, zdolność do generowania zysków i niedochodowych podmiotów prawnych.
2. Autonomii finansowej (budżetowej), czyli zdolności uniwersytetu do swobodnego decydowania o swoich wewnętrznych sprawach finansowych, zarządzania swoimi funduszami umożliwiającymi ustalenie i realizację celów strategicznych. Dla obszaru autonomii finansowej ustalono następujące wskaźniki: rodzaj finansowania publicznego i zakres, w jakim można go swobodnie przyznawać różnym pozycjom budżetowym, długość, czas trwania cyklu finansowania, możliwość utrzymywania nadwyżki i pożyczania pieniędzy na rynkach finansowych, zdolność do posiadania i sprzedaży nieruchomości zajmowanych przez uniwersytet, możliwość pobierania opłat za naukę (czesne dla studentów krajowych/UE na poziomie licencjackim, magisterskim i doktorskim, jak i dla studentów spoza UE na trzech poziomach).
3. Autonomii kadrowej, tj. zdolności uniwersytetu do swobodnego zarządzania zasobami ludzkimi (w tym procesu rekrutacji, zatrudniania i zwolnień, wynagrodzeń, awansów itd.) bez zewnętrznych zarządzeń i ingerencji). Wyznaczone wskaźniki dotyczą procedur rekrutacyjnych dla pracowników akademickich i administracyjnych, określenia poziomu wynagrodzeń (zwłaszcza jeśli chodzi o wybitną czy uznaną kadrę międzynarodową), odwoływania (zwalniania) kadry akademickiej i administracyjnej, a także jej promowania i awansowania.
4. Autonomii akademickiej, czyli zdolności uniwersytetu do decydowania w kwestiach akademickich, takich jak przyjmowanie studentów, zarządzanie wewnętrznymi sprawami naukowymi, zapewnienie jakości kształcenia, decydowanie o treści programów i formach ich realizacji, języku nauczania itd.

Wśród kryteriów autonomii akademickiej wymieniono decydowanie o ogólnej liczbie studentów i procedurach rekrutacyjnych, zdolność do wprowadzania programów na poziomie licencjackim, magisterskim i doktoranckim bez ingerencji z zewnątrz oraz do wyboru języka (języków) wykładowego, a także sposobów ich ukończenia. Ponadto jako kryteria zaliczono też swobodę wyboru systemu zapewnienia jakości i wyboru jego realizatorów, jak również kształtowanie treści kursów przez wykładowców (z wyjątkiem zawodów regulowanych oddzielnymi przepisami, np. nauczyciel, górnik czy lekarz).

W grupie 29 państw Polska zajmuje 15. miejsce w stopniu autonomii organizacyjnej (instytucjonalnej), 21. – w finansowej (budżetowej), 9. – w kadrowej (zatrudnieniowej) i 14. – w akademickiej (programowej).

Warto zauważyć, że choć systemy w badanych 29 krajach są różne, to analiza stopnia ich autonomii we wskazanych obszarach (wymiarach) jest cenna poznawczo i może być przedmiotem konstruktywnego dyskursu w okresie wdrażania reformy 2.0 (ustawa o szkolnictwie wyższym), a także – zważywszy na fakt, że uczelnie są w fazie *interregnum* – przepoczwarczenia się w sprawniejsze funkcjonalnie organizacje.

Autonomia jako kultura akademicka

Ciekawe podejście do autonomii prezentuje Piotr Sztompka (2017, s. 30), który uważa, że „autonomia uniwersytetu to tyle co niezależność kultury akademickiej w stosunku do innych pozaakademickich kultur i niesionych przez nie wartości”. Kultura akademicka jest bardzo złożona i zdaniem autora przejawia się w dwunastu obszarach/regułach (Sztompka, 2017, s. 30–33):

1. Wolność wyboru tematyki i metod badawczych.
2. Wolność wyboru tematyki i metod dydaktycznych.
3. Oparcie dydaktyki na badaniach własnych, wprowadzanie studentów do własnego warsztatu myślowego, legitymowanie *veniam legendi*¹, własna wysoka kompetencja twórcza.
4. Cel edukacji, misja edukacyjna uniwersytetów to formacja obywatelska, kształtowanie oświeconych obywateli, formowanie osobowości wychowanka.
5. Występowanie w pracy badawczej i dydaktycznej motywacji autotelicznych polegających na pasji poszukiwania prawdy i dzielenia się prawdą.
6. Autoreprodukcja kadry, kształcenie następców przez relację mistrz–uczeń opartą na autorytecie i zaufaniu, ale także wysokich wymaganiach merytorycznych.
7. Awansowanie i nadawanie stopni i tytułów, przyznawanie nagród, wybór do akademii nauk następuje wyłącznie według kryteriów uniwersalistycznych i merytokratycznych i dokonywane jest przez kooptację środowiska akademickiego.
8. Samoocena wzajemna przez *peers*, akademickich „równych” (ludzi równych rangą) według kryteriów jakościowych i całościowych, syntetycznych.
9. Odpowiedzialność wobec misji uniwersytetu, w której ramach sami akademicy dbają o etos akademicki i przestrzeganie wysokich standardów utrwalonych w kulturze akademickiej, a nie są rozliczani przez czynniki zewnętrzne.
10. Zasada elekcji władz uczelni wszystkich szczebli.

---

1 Prawo do prowadzenia wykładów przez niesamodzielnych pracowników naukowych.

11. Organizacja wewnętrzna uniwersytetu określona przez statuty tworzone i uchwalane w obrębie uniwersytetu.

12. Szczelna bariera od polityki: polityka winna się znaleźć poza murami uniwersytetu.

Tak zarysowana kultura akademicka będąca miarą autonomii uniwersyteckiej – skądinąd słuszna, jak zauważa sam autor – przeżywa kryzys, który ma źródło w inwazji innych kultur, obcych naturze akademickości (np. neoliberalnej, korporacyjnej, biznesu, biurokratyczno-administracyjnej czy nawet popkultury). Nie bez znaczenia jest też wszechobecny relatywizm (np. kulturowy, moralny, etyczny czy poznawczy).

Moim zdaniem w debacie o autonomii uczelni czy środowiska akademickiego za dużo się mówi o zachowaniu autonomii lub nawet jej zwiększeniu, wierząc, że wielokrotne powtarzanie tego słowa coś zmieni. Jeżeli nawet kilkaset razy powtórzymy, że jesteśmy autonomiczni, to z tego powodu wcale nie zyskamy więcej autonomii. Jak zauważa Jerzy Bralczyk:

Niestety często mówi się o czymś, co jest bardzo potrzebne, ale nie zawsze mamy pełną satysfakcję z tego sposobu istnienia, albo w ogóle z istnienia tego. Czasem powtarzamy takie słowa i używamy tak ważnych pojęć i słów, kiedy ma to wymiar deklaracyjny, hasłowy, trochę patetyczny, górnolotny nawet (Bralczyk, 2017, s. 15–16).

Pisząc o zagrożeniach autonomii, wielu badaczy zwraca uwagę na zagrożenia wewnętrzne, tkwiące zarówno w samych uczelniach, jak i w ludziach. Na przykład Tomasz Szapiro (2017, s. 80) zauważa deficyt wstydu oraz dobrowolną rezygnację z autonomii, prawa i przywileju pozwalających zabrać głos, nazywając je wrogiem, który chce zabrać ważną wartość, jaką jest autonomia. Z kolei Ewa Chmielecka, nawiązując do zagrożeń wewnętrznych, odwołuje się do etosu akademickiego i dokonuje rozróżnienia między środowiskiem akademickim a wspólnotą akademicką. Pierwszą grupę nazywa wyodrębnioną zbiorowością ludzi bez cech konstytutywnych, która „może oczywiście przejąć część etosu i stosować się doń lub nie, natomiast ścisłej zależności pomiędzy tymi dwoma pojęciami nie ma” (Chmielecka, 2017, s. 55). Charakteryzując wspólnotę akademicką, badaczka nazywa ją grupą ludzi, która przyjęła pewne wartości, chce je wspólnie realizować i ma aktywną względem ich postawę. Co więcej, jest to wspólnota, „która definitywnie stroni od takich postaw, jak unik i konformizm, ponieważ ich przyjęcie destruuje wspólnotę, staje się ona pustą skorupą, raczej grupą działania niż wspólnotą” (Chmielecka, 2017, s. 55).

Warunkiem istnienia wspólnoty jest jej dobro wspólne w postaci zbioru wartości autentycznych, wokół których ta wspólnota się organizuje, i w żadnej mierze nie zależy od rodzaju uczelni, jest za to kluczowym czynnikiem autonomii.

Tabela 1. Dwustopniowa typologia (klasyfikacja) autonomii

Kryteria	Rodzaje/nazwa autonomii
Zakres	duża (znaczna, spora, szeroka)
	mała (niepełna, ograniczona, wąska)
Stopień sformalizowania	formalna (nabyta/nadana przepisami prawa)
	nieformalna (zdobyta poprzez zaufanie otoczenia)
Stopień uznawalności	pełna
	częściowa
Stopień przestrzegania	biurokratyczna (ściśle przestrzegająca prawa, rutynowa)
	kreatywna (próba własnej interpretacji)
Oczekiwania (postawy)	roszczeniowa
	zaangażowana
Obszar oddziaływania	wewnętrzna
	zewnętrzna
Zmienność w czasie	statyczna
	dynamiczna (procesowa)

Źródło: opracowanie własne.

Autonomia a relacje z otoczeniem (na przykładzie Uczelni Jana Wyżykowskiego)

Uczelnia i uczeni muszą tworzyć takie relacje z otoczeniem, które będą budowały ich aurytet, służyły rozwojowi ich samych, ale także tego otoczenia; co będą potwierdzać swoimi działaniami i udowodniać, że przyznana im autonomia formalna i zdobyta (nieformalna) sprzyjają budowaniu kapitału społecznego.

Przykładem działań budujących dobre relacje z otoczeniem i kształtujących zaufanie oraz współodpowiedzialność za rozwój społeczności lokalnej może być Uczelnia Jana Wyżykowskiego – uczelnia o rodowodzie samorządowym – która oprócz przypisanej jej prawem autonomii od 16 lat buduje swoją autonomię nieformalną.

Niepubliczne instytucje kształcenia wyższego muszą konkurować z publicznym szkolnictwem wyższym oraz „wpisywać się” w istniejący mit akademickości lub też wykreować nowy wizerunek instytucji kształcenia wyższego, w nowych warunkach transformacji ustrojowej i gospodarczej (Kurantowicz, 2007, s. 112–113).

Uczelnia Jana Wyżykowskiego (UJW) powstała w 2016 roku w wyniku połączenia Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach oraz Uczelni Zawodowej Zagłębia Miedziowego w Lubinie. Jest modelowym przykładem konsolidacji uczelni niepublicznych (Olszewski, Zajac, 2017, s. 1–11). Nie wpisuje się w „istniejący mit akade-

mickości”, ale podjęła próbę wykreowania nowatorskiego wzorca instytucji kształcenia na poziomie wyższym – uczelni samorządowej działającej w i dla społeczności lokalnej².

Warto w tym miejscu przypomnieć funkcje społeczno-edukacyjne polkowickiej uczelni na rzecz subregionu polkowickiego, które z jednej strony tworzą dobre i trwałe relacje z otoczeniem, z drugiej zaś pomagają w budowaniu autonomii (Olszewski, 2012, s. 57–64).

Wzbogacenie istniejącej sieci szkolnej i umożliwienie młodzieży podejmowania studiów w większej grupie niż dotychczas

Uczelnia Jana Wyżykowskiego (wcześniej Dolnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach) od 16 lat jest w grupie kilku szkół niepublicznych na mapie edukacyjnej szkolnictwa wyższego na Dolnym Śląsku. Jest to ważna funkcja społeczna, ponieważ szkoła znajduje się w miejscu, gdzie prawdopodobnie nie powstanie uczelnia państwowa, a dzięki temu możliwe jest podejmowanie studiów przez młodzież i dorosłych z małych miejscowości, często odległych od dużych ośrodków akademickich, w pobliżu swojego miejsca zamieszkania. Dla osób z rodzin niezamożnych to nierzadko jedyna okazja do kontynuowania nauki, gdyż koszty utrzymania w ośrodkach akademickich niejednokrotnie przewyższają wysokość czesnego i są barierą do podjęcia studiów.

Warto podkreślić, że w polkowickiej uczelni studenci studiów stacjonarnych na I roku nie płacą czesnego. To potwierdza tezę o spełnieniu aspiracji edukacyjnych na poziomie szkoły wyższej również dla młodzieży ze wsi i małych miast. Jak pisze Mieczysław Malewski (2008, s. 96): „Wybuch aspiracji kształceniowych, jaki nastąpił w Polsce po zmianie systemowej, był nie tylko manifestacją praw do edukacji jako dobra indywidualnego, ale i aktem zbiorowego protestu przeciw dotychczasowym praktykom reglamentacji dostępu do szkół wyższych. Uznano je za nieegalitarne i niesprawiedliwe”.

Zmiana struktury pochodzenia studentów

Tadeusz i Zbigniew Kruszewscy (2003, s. 297) podają, że w uczelniach niepublicznych studiuje ok. 30% młodzieży ze wsi i małych miejscowości oraz znaczny procent (ok. 20%) osób biednych lub nawet bardzo biednych. Na podstawie wielu rekrutacji można stwierdzić, że w Uczelni Jana Wyżykowskiego pozyskano 20% studentów ze wsi, 11% pochodzi z miast do 10 tys. mieszkańców, 37% z miast o liczbie ludności 10–50 tys., a 32% z miast powyżej 50 tys. osób.

---

2 Polkowicki model samorządowej uczelni lokalnej był wielokrotnie prezentowany w Polsce, np. w 2009 r. w Szczecinie na seminarium „Uczelnie wyższe w strategii rozwoju gminy”, ale także poza granicami kraju, np. w 2013 r. we Lwowie czy w 2017 r. w Indiach.

Mieczysław Malewski (2008, s. 96) zauważa, że „młodzi ludzie ze wsi i małych miasteczek, absolwenci prowincjonalnych liceów, młode matki samotnie wychowujące dzieci itd. pojawili się u bram uczelni wyższych”.

Rozwinięcie systemu studiów niestacjonarnych

System studiów niestacjonarnych pozwala łączyć studia z pracą zawodową, co ma istotne znaczenie w subregionie polkowickim charakteryzującym się bardzo wysoką aktywnością zawodową mieszkańców (stopa bezrobocia w powiecie polkowickim wynosi 4,2% – maj 2018). Dzięki zatrudnieniu studenci mogą regularnie płacić czesne i nie uszczuplać znacząco budżetów rodzinnych. Część zakładów skupionych głównie w KGHM Polska Miedź SA i Legnickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej jest zainteresowana podnoszeniem kwalifikacji swoich pracowników i kieruje ich na studia, studia podyplomowe czy inne formy doskonalenia, które oferowane są w wygodnej formie niestacjonarnej i na miejscu, co znacznie ułatwia im organizację pracy. Niektórzy pracodawcy w części refundują koszty doksztalcenia. Ponieważ studia niestacjonarne w uczelniach państwowych są również odpłatne, zwłaszcza w małych ośrodkach (nieradko droższe niż w Uczelni Jana Wyżykowskiego), pracownicy częściej wybierają studia w uczelniach niepublicznych bliżej miejsca zamieszkania i pracy.

Szkoły niepaństwowe nie ściągają studentów i absolwentów z terenu małej ojczyzny do nowego środowiska

Duże uczelnie wrocławskie często drenują odległe tereny zarówno z talentów, jak i osób, które po uzyskaniu wykształcenia akademickiego nie wracają do swoich środowisk. W przypadku Polkowic należy mówić o atrakcyjnym rynku pracy (m.in. KGHM Polska Miedź SA, Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna – Podstrefa Polkowice, w której znajdują się znane zakłady, np. Volkswagen Motor Polska SA, Sitech, CCC SA, CCC Factory czy Sanden Manufacturing Poland sp. z o.o.), a usytuowanie tu uczelni z kierunkami kształcącymi absolwentów dla lokalnego przemysłu (górnictwo i geologia, mechatronika, informatyka, zarządzanie i inżynieria oraz inżynieria produkcji, logistyka) może wręcz przyciągać studentów, którzy po ukończeniu szkoły znajdą miejsce pracy. Podobnie dobrze rozwinięta sfera usług zarówno publicznych (np. jednostki samorządu terytorialnego, oświata, służba zdrowia), jak i niepublicznych (np. sektor bankowy, finansowy, informatyczny) daje możliwość zatrudnienia absolwentów kierunków administracja czy zarządzanie, a także uzupełnienie i podnoszenie kwalifikacji zawodowych.

Szkoła niepaństwowa w lokalnym środowisku pozwala nie tylko ukończyć studia, lecz także wyłania talenty naukowe

Funkcjonowanie uczelni w środowisku lokalnym powoduje, że „sito edukacyjne” gęstnieje, co ułatwia dostrzeżenie talentów, rozwój ich zainteresowań i wynagrodzenie ich pracy. W Uczelni Jana Wyżykowskiego mimo niewielkiej liczby studentów (ok. 1200) istnieje np. sześć kół naukowych, a studenci biorą udział w pracach międzyuczelnianych kół naukowych, seminariach, mają możliwość publikowania w zeszytach naukowych. Uczelnia ma jeden z najwyższych wskaźników dostępności kadry akademickiej (zatrudnionej na umowę o pracę) o wysokich kwalifikacjach w przeliczeniu na studentów, co znacznie ułatwia bezpośredni kontakt z nauczycielem akademickim, możliwość korzystania z jego wiedzy i doświadczenia. Najlepsi studenci za wysokie wyniki w nauce oprócz stypendiów państwowych otrzymują stypendia i nagrody burmistrza Polkowic oraz nagrody od firm, z którymi uczelnia współpracuje, albo od swoich pracodawców.

Tworzenie środowiska naukowego w mieście i w subregionie

Funkcjonowanie uczelni wymaga środowiska naukowego dla formalnego istnienia, ale inspiruje także do tworzenia własnego środowiska naukowego poprzez wspomaganie nauczycieli akademickich i innych osób w zdobywaniu stopni i tytułów naukowych oraz pozyskiwanie ich dla miasta i subregionu. Od początku istnienia Uczelni Jana Wyżykowskiego, a wcześniej Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki, tj. od 2002 roku, sześć osób zatrudnionych na pierwszym etacie uzyskało tytuł doktora nauk, jedna doktora habilitowanego, a dwie z nich przygotowują przewody habilitacyjne.

Uczelnia znana jest w środowisku z organizacji ważnych dla regionu konferencji naukowych. W 2005 roku zainicjowano tu szeroką społeczną dyskusję nad wojewódzką strategią rozwoju w ramach konferencji „Regionalna Strategia Rozwoju – wspólne dzieło społeczności lokalnej Dolnego Śląska”, w 2008 roku zaś podjęto niezwykle ważny dla regionu legnicko-głogowskiego temat dotyczący planowanej eksploatacji złóż węgla brunatnego w trakcie konferencji „Eksploatacja złóż nieodnawialnych w aspekcie zrównoważonego rozwoju i wymogów Unii Europejskiej”. Lata 2009–2018 zaowocowały natomiast dyskursem naukowym dotyczącym przemian społeczności lokalnej po reformie samorządowej. Odbywało się to w ramach ogólnopolskich konferencji „Społeczności lokalne”, m.in. z udziałem twórców reformy samorządowej w Polsce – prof. Jerzego Regulskiego i prof. Michała Kuleszy, prezesa Trybunału Konstytucyjnego Jerzego Stępnia oraz grona wybitnych naukowców i samorządowców. Inna konferencja, zatytułowana „Polkowice – Dolny Śląsk – Europa. Przemiany społeczno-gospodarcze Polkowic po reformie samorządowej” (odbyta w listopadzie 2010 roku) skutkowałą powołaniem dziewięciu zespołów badawczych, których zadaniem było zbadanie zmian zachodzących w przestrzeni terytorialnej

subregionu, zwłaszcza w ostatnim dwudziestolecu, i opublikowanie wyników prac w ramach serii tomów monografii Polkowic.

Szkoła organizuje i rozwija bibliotekę naukową z dostępem do szerokopasmowego światłowodów w ramach Wrocławskiej Sieci Akademickiej, regularnie wydaje punktowane zeszyty naukowe i inne publikacje w ramach wydawnictwa uczelnianego. Młodym naukowcom stwarza możliwość udziału w seminariach, konferencjach, sympozjach krajowych i zagranicznych, a także stażach naukowych, wizytach studyjnych, np. w ramach programu Erasmus i Erasmus+. Z bogatej bibliografii i e-publikacji mogą korzystać nie tylko studenci, kadra naukowa, lecz także mieszkańcy.

Oddziaływanie kulturowe na środowisko lokalne

Uczelnia spełnia rolę ważnego czynnika kulturo- i opiniotwórczego. Poprzez udział w spotkaniach z elitami miast i regionu możliwa jest wymiana poglądów i kształtowanie opinii na temat szeroko rozumianego rozwoju społeczności lokalnej. Tworząc własne środowisko, szkoła pozyskuje specjalistów, którzy prowadzą zajęcia, a pracownicy uczelni uczestniczą w pracach na rzecz budowania strategii gminy, powiatu czy też wykazują inne formy naukowej i kulturowej aktywności, np. uczelnia zorganizowała wyprawy naukowo-badawcze „Azja 2000” czy „Afryka Południowa 2018” i prowadziła związane z nimi cykle prelekcji, wykładów, wystaw fotograficznych. Samorząd studencki od lat organizuje juwenalia, aktywnie uczestniczy w życiu miasta, inspirując działania charytatywne, sportowe czy edukacyjne. Współpraca między studentami a młodzieżą przejawia się poprzez udział tej ostatniej w kołach naukowych, seminariach organizowanych przez studentów, we współzawodnictwie sportowym (np. Turniej Piłki Halowej o Puchar Rektora), w konkursach organizowanych przez uczelnię (np. konkurs na stronę internetową o ekoenergetyce). Uczelnia realizuje cykle tzw. wykładów otwartych czy specjalistycznych kursów dla młodzieży. Młodzież szkolna w ramach wolontariatu wspomaga działania samorządu studenckiego na rzecz środowiska, bierze udział w happeningach oraz akcjach charytatywnych. Ważnym wydarzeniem organizowanym przez uczelnię jest Polkowicki Festiwal Nauki, w którym uczestniczy ok. 700 uczniów.

Tworzenie nowych miejsc pracy

Uczelnia nie tylko tworzy miejsca pracy dla nauczycieli akademickich i pracowników administracyjno-obsługowych, lecz także stwarza możliwość zatrudnienia w sferze usług obsługujących działalność statutową uczelni (wyżywienie, noclegi, ochrona, praktyki zawodowe itd.). Ponadto poprzez umowy partnerskie, praktyki zawodowe, cykliczne spotkania z pracodawcami ułatwia dostęp do bieżącej informacji o lokalnym rynku pracy, przybliża

pożądane przez pracodawców kompetencje zawodowe oraz promuje najlepszych absolwentów. Uczelnia współpracuje z Gminnym Bankiem Kadr.

Uczelnia jest bardzo elastyczna i otwarta na potrzeby rynku pracy – tworzy nowe kierunki i specjalności, studia podyplomowe, kursy itp., odpowiadając w ten sposób na zapotrzebowanie pracodawców.

Budowanie oferty edukacyjnej opiera się na współpracy w ramach indywidualnych kontaktów z pracodawcami oraz konwentem uczelni, w którego skład wchodzi przedstawiciele władz samorządowych, lokalnego biznesu, federacji pracodawców i nauki. Konwent działa od lat jako organ doradczo-opiniujący dla rektora UJW.

Kształcenie otwarte

Od samego początku kształcenia uczelnia prowadzi cykl wykładów otwartych z zakresu historii, prawa, nauk technicznych, ekonomicznych i innych, które przybliżają wiedzę o zmianach zachodzących we współczesnym „płynnym świecie”.

Na szczególne podkreślenie zasługuje utworzenie w strukturze uczelni w 2006 roku Uniwersytetu Trzeciego Wieku skupiającego ok. 300 słuchaczy, którym zaproponowano bogatą ofertę edukacyjną, kulturalną, rekreacyjno-sportową, krajoznawczo-turystyczną, językową.

W ramach Programu „Gmina Polkowice w społeczeństwie informacyjnym” pod patronatem burmistrza Polkowic wszyscy chętni mieszkańcy mogą nabyć umiejętności w posługiwaniu się i wykorzystaniu nowych technologii informacyjnych.

Studium Języków Obcych organizuje kursy językowe oraz stwarza możliwość zdania egzaminów w Ośrodku Egzaminacyjnym LCCI przy uczelni i uzyskania cenionego w świecie biznesu certyfikatu językowego. Od 2016 roku przy szkole wyższej działa Dziecięca Akademia Języka Angielskiego USPEAK, a od 2017 roku Uniwersytet Dziecięcy. We wrześniu 2018 roku w murach uczelni gościła mobilna prestiżowa wystawa firmy Bosch poświęcona filozofii przemysłu 4.0, a także prezentowano najnowocześniejsze rozwiązania techniczne i technologiczne. Wystawa była adresowana do młodzieży klas mechatronicznych, studentów oraz pracowników firm Lubińsko-Głogowskiego Zagłębia Miedziowego.

Propagowanie i realizacja kształcenia licencjackiego, inżynierskiego, magisterskiego, a także podyplomowego

Popularyzując wykształcenie tańsze społecznie i realizowane w bezpośredniej bliskości miejsca zamieszkania i pracy, szkoły niepaństwowe stały się główną formą kształcenia zawodowego i niestacjonarnego (w 2011 roku po raz pierwszy liczba studentów niestacjonarnych w uczelniach niepaństwowych była wyższa niż w państwowych). Uczelnia promuje

kształcenie wyższe wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, pracowników zakładów i instytucji oraz mieszkańców subregionu. W ramach Krajowych Ram Kwalifikacji wdrożyła profil praktyczny, który jest ceniony przez pracodawców, co znalazło m.in. odzwierciedlenie w najnowszym Rankingu Uczelni Niepublicznych „Perspektyw”, w którym UJW w kategorii „Absolwenci na rynku pracy – preferencje pracodawców” zajęła 24. miejsce w kraju, a w 2015 roku – na wniosek pracodawców z Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej – otrzymała Nagrodę Ministra Gospodarki.

Wprowadzenie i upowszechnienie nowych form pracy

W ostatnich latach uczelnie niepaństwowe inwestują sporo środków zarówno w bazę, jak i we wdrażanie nowych technologii wzbogacających proces dydaktyczny, organizację pracy administracji. Dzięki temu dokonują przemiany technologicznej, a w ich infrastrukturze pojawiają się dobre i nowoczesnie wyposażone laboratoria, audytoria, zespoły pracowni komputerowych, bezprzewodowy Internet, e-biblioteki itp. Uczelnia Jana Wyżykowskiego w 2010 roku oddała do użytku nowoczesne laboratorium fizyki sfinansowane ze środków pozyskanych w ramach programu Europejskiego Funduszu Społecznego w projekcie „Wzmocnienie Potencjału DWSPiT w Polkowicach”. Ponadto kończy budowę nowatorskiego laboratorium elektropneumatycznego i laboratorium miernictwa, w których studenci już realizują zajęcia wg autorskich programów kształcenia. Laboratoria te będą służyły także dla potrzeb lokalnego przemysłu. Trwają prace nad utworzeniem Uczelnianego Centrum Informacyjnego. Uczelnia promuje nowatorskie metody pracy w ramach sieci laboratoriów WOD (Łódź–Olsztyn–Poznań–Polkowice), przybliży nowe formy pracy stosowane w zakładach polkowickiej podstrefy Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej poprzez wycieczki dydaktyczne, praktyki zawodowe, staże. Tworząc tzw. sylwetkę absolwenta, dba o kształtowanie umiejętności i postaw otwartych na dynamiczne zmiany zachodzące w gospodarce opierającej się na wiedzy, w tym nowe formy pracy.

Szkoła wdrożyła e-administrację, e-finanse, e-edukację i e-zarządzanie w ramach Zintegrowanego Modelu Zarządzania Uczelnią. W ramach międzynarodowego projektu DIMBI, którego uczelnia była liderem, opracowano nowe metody pracy dydaktycznej.

Wytworzenie nowego typu relacji między nauczycielami akademickimi a środowiskiem wewnętrznym i zewnętrznym uczelni

W uczelniach niepaństwowych przejawia się i rozpowszechnia nowa wartość w relacjach między studentami a nauczycielami i pracownikami szkoły. Dobre relacje wynikają z niewielkiej liczby studentów traktowanych jako autentyczni partnerzy, którzy w przypadku

niezadowolającej jakości usługi wybiorą inną uczelnię na bogatym rynku szkolnictwa wyższego.

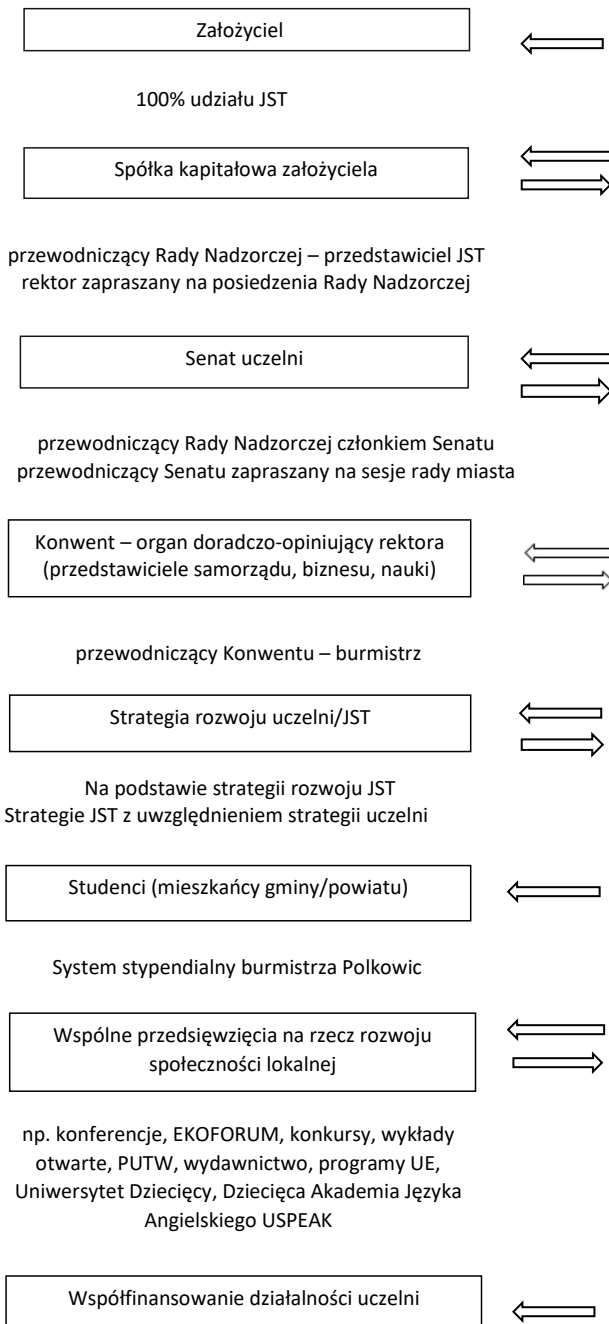
W trosce o dobre relacje ze studentami i pracodawcami oraz o jakość kształcenia, pracownicy naukowo-dydaktyczni są poddawani ocenie studentów w ramach Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia (WSZJK). Utworzono Biuro Karier, Klub Absolwenta, które mają zabiegać o dobre relacje między kadrą uczelni a absolwentami.

Reasumując opisane funkcje społeczno-edukacyjne UJW na rzecz subregionu, trzeba zauważyć, że wiele z zaprezentowanych działań nie byłoby możliwych, gdyby nie bardzo dobre relacje pomiędzy samorządem terytorialnym Polkowic a uczelnią, która traktowana jest jako wartość wspólnoty lokalnej. Podejście do szkoły wyższej jak do lidera czy współlidera przemian na rzecz subregionu i uzyskiwanie zaufania społecznego winno spowodować, że owa społeczność będzie ją traktować jako dobro wspólne funkcjonujące ponad wszelkimi podziałami i dbać o jej rozwój. Relacje między uczelnią a jednostką samorządu terytorialnego obrazuje rysunek 1.

Szczególnie godne odnotowania jest to, iż działania UJW w tak przyjętym modelu dotyczą nie tylko funkcji kształcenia studentów, lecz także bardzo wielu innych przedsięwzięć prorozwojowych dla samorządu lokalnego i z jego udziałem, mających rzeczywisty wpływ na swoją uczelnię, a zatem jest to model partnerski, z dużym udziałem autonomii uczelni.

Podsumowując, zaprezentowany model nawiązuje do współpracy uczelni nie tylko z JST, lecz także z biznesem, przemysłem, sferą usług, nauką itd. za pomocą „karuzeli know-how” (Wissema, Verloop, 2009, s. 44). Centrum karuzeli wiedzy (uczelnia) jest zatem miejscem, w którym dzieje się wiele rzeczy, gdzie warto być, aby osiągnąć sukces dzięki współpracy z różnymi agendami oferującymi swoje *know-how*.

Im większa będzie zdolność uczelni do pełnienia roli ośrodka *know-how*, do współdziałania, tym więcej elementów będzie się składało na karuzelę. Im więcej będą one miały do zaoferowania, tym silniejsza będzie pozycja uczelni w środowisku, a to moim zdaniem będzie wpływało na wzrost jej autonomii.

JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO (GMINA POLKOWICE, POWIAT POLKOWICE)

Rysunek 1. Relacje między samorządem terytorialnym w Polkowicach a UJW – zarys modelu

Źródło: opracowanie własne.

Zakończenie

Odpowiadając na tytułowe pytania, czy i ile autonomii, należy moim zdaniem spuentować: czy – na pewno, ile – tyle, ile w prawie, ale przede wszystkim, ile sobie uczelnia wypracuje i na ile będzie uznawana przez otoczenie, pamiętając, że im większy zakres autonomii, tym większa odpowiedzialność.

Choć autonomia jest wartością konstytutywną, nie wynika z ustawowych rozwiązań prawnych, które są potrzebne, ale nie są gwarantem jej dobrego funkcjonowania. Autonomii uczelni trzeba bronić przed próbą centralizacji i daleko idącej regulacyjnej funkcji państwa, pamiętając, że z pojęciem autonomii łączą się różnicowanie, deregulacja i wolność.

Jak zauważa Wiesław Banyś (2017, s. 197):

Państwo, które nie do końca ma zaufanie do swoich instytucji i obywateli, ma tendencję do centralizowania i regulowania wszystkich aspektów ich funkcjonowania (jeśli czyni to nie bez podstaw, to wskazuje to na słabość i niedojrzałość elementów tworzących system i całego systemu). Mądrość nowoczesnych państw polega na budowaniu zaufania instytucjonalnego i obywatelskiego, budowaniu i pielęgnowaniu kapitału społecznego, ze stosownymi, ale nie przesadnymi, elementami kontroli.

Wnioski:

1. Aby system nauki i szkolnictwa wyższego był zrównoważony i mógł się efektywnie rozwijać, niezbędna jest autonomia pionowa (dotycząca wszystkich rodzajów uczelni, jej składników i jednostek naukowych), jak i autonomia pozioma (dotycząca wszystkich obszarów działalności).
2. Uniwersytet (uczelnia), broniąc swojej kultury akademickiej, nie może być zamknięty na inne kultury organizacyjne.
3. W debacie na temat autonomii uczelni za dużo mówi się o potrzebie jej zagwarantowania (ustawowego, prawnego), a nawet zwiększenia, za mało zaś o tworzeniu otoczenia, w którym autonomia znajdzie należne jej miejsce wynikające z pozycji i autorytetu w środowisku.
4. Tyle autonomii, ile odpowiedzialności zarówno instytucjonalnej, jak i osobowej.
5. Nie może być autonomii uczelni, która sama lub jej uczeni wikłają się w polityczne rozgrywki czy są uzależnieni od biznesu.
6. Uczelnia nie może być w pełni autonomiczna, gdyż stanowi zbiór upodmiotowionych jednostek uwolnionych od presji kolektywu, często prezentujących szeroki wachlarz potrzeb bytowych i kulturowych, żyjących w doktrynie skrajnej indywidualizacji i wolności.
7. Im więcej dobrych (niekonkunkturalnych) relacji z otoczeniem, tym bardziej autonomiczna jest uczelnia.
8. Konstytutywnie chroniona i prawnie usankcjonowana autonomia też nie jest gwarantem jej sukcesu, albowiem ważne jest to, co uczelnie zrobią z otrzymaną wolnością.

9. Za mało dyskutuje się o tym, że „uczelnie i ich pracownicy, domagając się szerokiej autonomii, muszą w środowiskach zewnętrznych budzić zaufanie” (Eliasz, 2017, s. 12), być społecznie odpowiedzialnymi.

Bibliografia

- Adamczyk, M. (2011). *Cywilizacja zachodnia. Specyfika rozwoju, tradycje, preferowane wartości*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.
- Banyś, W. (2017). Dywersyfikacja instytucjonalna i autonomia uczelni oraz ich namiary. W: *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 2 (50), 7–16. DOI: <https://doi.org/10.14746/nisw.2017.2.9>.
- Bralczyk, J. (2017). „Autonomia”, „samorządność”, „niezależność” w języku polskim. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki* (s. 15–20). Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Chmielecka, E. (2017). Głos w dyskusji panelowej na konferencji „Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki”. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki* (s. 65–72). Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Deklaracja (1999). *Deklaracja bolońska*. Pobrane z: http://www.us.edu.pl/files/wiadomosci/pliki/pl_deklaracja_bolonska1999.pdf (28.08.2018).
- Dubisz, S. (red.) (2003). *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Eliasz, A. (2017). Autonomia wyznaczona prawem i etosem akademickim a efektywność i sprawność uczelni w osiąganiu celów. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki* (s. 9–13). Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Oficyna Wydawnicza SGH.
- EUA (2017). *University Autonomy in Europe III. Country Profiles*. Brussels: European University Association. Pobrane z: <https://eua.eu/downloads/publications/university%20autonomy%20in%20europe%20iii%20country%20profiles.pdf> (21.08.2018).
- Gawor, B. (b.d.). Autonomia. W: *Encyklopedia Zarządzania*. Pobrane z: <https://mfiles.pl/pl/index.php/Autonomia> (21.08.2018).
- Krasiński, A.S. (1885). *Słownik synonimów polskich*. T. 1. Kraków: Akademia Umiejętności.
- Kruszewski, T., Kruszewski, Z. (2003). Rola niepaństwowej uczelni w środowisku lokalnym. W: M. Dudek (red.), *Poszukiwanie modelu wyższej szkoły niepaństwowej* (s. 297). Legnica: Wyższa Szkoła Menedżerska.
- Kurantowicz, E. (2007). *O uczących się społecznościach. Wybrane praktyki edukacyjne ludzi dorosłych*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP.
- Magna Charta (1988). *Magna Charta Universitatum*. Pobrane z: <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/polish> (28.08.2018).
- Malewski, M. (2008). O akademickich „okrętach flagowych” i trójkątach Clarka. W: B. Gołębiak (red.), *Pytanie o szkołę wyższą. W trosce o człowieczeństwo* (s. 90–104). Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

- Marciniak, Z. (2017). Autonomia i odpowiedzialność – aspekty praktyczne. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki* (s. 35–38). Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Olszewski, W. (2012). W poszukiwaniu modelu uczelni lokalnej – studium przypadku. W: M. Adamczyk, A. Chmiel (red.), *Społeczności lokalne. Problemy – zmiany – rozwój* (s. 57–64). Polkowice: Wydawnictwo Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki.
- Olszewski, W., Zając, D. (2017). Mergers of Universities in Poland – Selected Legal and Marketing Aspects – Case Study. *SANKALPA. Journal of Management & Research*, 1, 1–11.
- Stachowiak-Kudła, M. (2012). *Autonomia szkół wyższych a instytucjonalne mechanizmy zapewnienia jakości w Polsce i wybranych państwach europejskich*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Szapiro, T. (2017). Głos w dyskusji panelowej na konferencji „Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki”. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki* (s. 79–80). Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Sztompka, P. (2017). Autonomia: fundament kultury akademickiej. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego – odpowiedzialność i etos akademicki* (s. 29–34). Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Ustawa (2018). Ustawa z 20.07.2018 – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U. 2018, poz. 1668.
- Wissema, J.G., Verloop, J. (2009). *Uniwersytet Trzeciej Generacji. Uczelnia XXI wieku*. Zębice: Wydawnictwo Zante.

Streszczenie

Dynamiczne zmiany społeczno-gospodarcze i kulturowe zachodzące w społeczeństwie postmodernistycznym powodują nasilenie zjawisk i procesów skłaniających do namysłu nad kondycją autonomii w ogóle, a w szczególności autonomią uczelni i uczonych. Zachodzące przemiany stały się inspiracją do rozważań autonomii z perspektywy oddolnej, badacza społeczności lokalnych – perspektywy małej „uczelni samorządowej”. W artykule podejmuję próbę wskazania wpływu budowania relacji: uczelnia – władze samorządowe – biznes (gospodarka lokalna) – społeczność lokalna, które, jak mi się wydaje, mają kluczowe znaczenie dla budowania pozycji i roli uczelni w środowisku, a co za tym idzie, zdobywania autonomii nieformalnej, a także wyznaczania jej ram. Swoje rozważania w części empirycznej opieram na przykładzie Uczelni Jana Wyżykowskiego w Polkowicach. Zaproponowane wnioski nie pretendują zatem do uogólnień, ale mają służyć jako pewien model dobrej praktyki, analizy przypadku.

Słowa kluczowe: autonomia pionowa i pozioma, relacje z otoczeniem, „uczelnia samorządowa”

HOW MUCH AUTONOMY, IF ANY, IN A SMALL “LOCAL-GOVERNMENT UNIVERSITY”?

Summary

Dynamic socio-economic and culture changes occurring in the postmodern society cause that more intense phenomena and processes appear, which make one consider the condition of autonomy in general and autonomy of universities and scientists in particular. The ongoing transformations have become the inspiration to discuss the autonomy from the grassroots perspective, of the local society researcher – from the perspective of a small “local-government university”. In the article I try to indicate the influence of creating the relations: university – local self-government authorities – business (local economy) – local society, which, as I suppose, have the crucial role as to building the position and the role of the university in the environment, thus gaining the informal autonomy as well as setting its framework. My considerations, in the empirical part, are based on the example of the Jan Wyżykowski University in Polkowice. The recommendations are not to be perceived as the generalizations, yet they serve as a model of good practices and case study.

Keywords: vertical and horizontal autonomy, relations with the environment, “local-government university”